

QUÈ CAL SABER?

EXPRESSIONS LLATINES

Moltes llengües modernes occidentals fan servir paraules i **expressions llatines**; fins i tot les usen llengües no romàniques. *In situ, vox populi, ipso facto, ad hoc, de visu, a priori* i *motu proprio* en són unes quantes. En català, de vegades, han estat incorporades a la llengua i n'han adaptat la grafia: **currículum** (o *currículum vitae*, no **currículum vitae*), **fòrum**, **referèndum**, **quòrum**, **accèssit** i **símmum** són manlleus llatins que s'escriuen d'acord amb les regles d'accentuació catalanes.

Totes aquestes paraules i expressions llatines són pròpies d'un registre formal de la llengua. Tanmateix, quan hom les deforma o les empra amb un significat diferent de l'original, se sol caure en la pedanteria o en el ridícul. És possible que algú consideri molt elegant fer una cosa **de motu propi*, però només és correcte fer-la *motu proprio* o espontàniament.

L'expressió *alma mater* significa literalment 'mare nutricia', i els poetes llatins l'empraven per a referir-se a Roma. Posteriorment, s'ha usat per a designar la universitat. Avui dia, aquesta expressió ha esdevingut popular i se sol emprar també per a designar allò que és, respecte a una cosa, com l'ànima respecte al cos, part essencial d'una cosa, que li dona vida, vigor o força, però sovint és emprada d'una manera una mica trivial. No és estrany que, parlant d'algú que és al capdavant d'una empresa o d'una institució, es digui que aquella persona n'és **l'alma mater*; fins i tot quan es tracta d'un home!

Arran de la publicació de l'ortografia normativa l'any 2017, «s'escriuen sense guionet les expressions llatines, pròpies, especialment, del llenguatge acadèmic, religiós i jurídic»,¹ com ara *grosso modo* (no **a grosso modo*) i *stricto sensu* (no **strictu senso*). En aquest sentit, hom ha tornat a les formes originals llatines i s'han abandonat les adaptacions o pseudoadaptacions que s'havien fet fins aleshores: *per capita* (no **per càpita*), *alter ego* (no **àlter ego*), *delirium tremens* (no **delírium trèmens*), *pater familias* (no **paterfamilias*).

Finalment, la preposició llatina *versus* (escrita sovint en la forma abreujada *vs.*) ha adoptat en anglès el sentit de 'contra' o 'en oposició a', tot i que en llatí significava 'en direcció a' o 'vers'. La nova gramàtica normativa (GIEC) li ha donat carta de naturalesa des del 2016:² «La preposició llatina *versus* s'ha reintroduït en textos sobretot tècnics amb el valor de 'contra, en oposició a' i sovint abreujada com a *vs.* o *vs.*: *contingut versus forma, religió vs. fanatisme.*» De fet, el *Gran diccionari de la llengua catalana*, que ara es pot consultar en línia dins el portal [Enciclopèdia.cat](https://enciclopedia.cat), n'ha defensat l'acceptabilitat des de fa més de vint anys: «**versus** [...] *prep llat* Contra, en oposició a (sovint abreujat *vs.*). *Llengua versus estil. Català versus espanyol.*»³ Pel que fa a la tipografia d'aquesta preposició i de la seva abreviatura, sembla que serà recollida pel DIEC sense marca de llengua d'origen; per tant, es podrà escriure en cursiva (com a preposició llatina) o bé en rodona (com a preposició adoptada en català).

1. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Ortografia catalana*, Barcelona, IEC, 2017, § 4.3.2.2f.

2. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, IEC, 2016, § 19.6.4f.

3. *Gran diccionari de la llengua catalana* (en línia), Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1998, s. *versus*.